

САВРЕМЕНА ПРОУЧАВАЊА ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ

Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу

САВРЕМЕНА ПРОУЧАВАЊА ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ
Зборник радова са II научног скупа младих филолога Србије одржаног
6. марта 2010. године на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу

Година II / Књ. 1

Издавач

Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу

Уређивачки одбор

проф. др Милош Ковачевић
проф. др Радивоје Младеновић
проф. др Никола Рамић
проф. др Драган Бошковић
доц. др Маја Анђелковић
мр Часлав Николић
Јелена Петковић

Одговорни уредник

проф. др Милош Ковачевић

Рецензенти

проф. др Милош Ковачевић
др Стана Ристић, научни саветник
проф. др Радивоје Младеновић
проф. др Божинка Петронијевић
проф. др Јелена Јовановић
проф. др Јулијана Вучо
проф. др Тијана Ашић
проф. др Никола Рамић
проф. др Веран Станојевић
проф. др Анђелка Пејовић
проф. др. Савка Благојевић
доц. др Јована Димитријевић-Савић
доц. др Сања Ђуровић
доц. др. Надежда Силашки

Лектура и коректура

доц. др Сања Ђуровић
мр Владимир Поломац
Јелена Петковић

За издавача

проф. Слободан Штетић,
декан ФИЛУМ-а

Технички уредник

Ненад Захар

Штампа

Графостил, Крагујевац

Тираж

250 примерака

ISBN 978-86-85991-30-1

Зборник радова са II научног скупа младих филолога
Србије одржаног 6. марта 2010. године на
Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу

САВРЕМЕНА ПРОУЧАВАЊА ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ

Година II / књ. 1

Крагујевац, 2011.

О ЗБОРНИКУ

У овоме двотомном зборнику штампани су резултати са II научног скупа младих филолога Србије *Савремена проучавања језика и књижевности*, одржаног 6. марта 2010. године на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу.

Из самог назива скупа види се да зборник доноси резултате из двеју тематско-научних области: из лингвистике и из књижевности. А језик и књижевност и јесу области што одражавају научно-наставну суштину филолошког дела Филолошко-уметничког факултета у Крагујевцу. Уз то то су научне области из којих се изводе докторске студије на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу. Због тога је скуп младих филолога нераскидиво повезан са докторским студијама, он је на својеврстан начин и пратилачки и интегрални део докторских студија. На њему, наиме, учествују сви докторанди са прве и друге године докторских студија језика и књижевности. Докторанди са докторских студија само су део, и то мањи, учесника овога скупа. На овоме, другом по реду скупу младих филолога, с рефератима је учествовало више од сто педесет младих филолога не само из Србије (мада их је са универзитета у Србији било највише) него и из Црне Горе и Босне и Херцеговине (и то и из Републике Српске и из Федерације БиХ).

Ти реферати овде се штампају у два тома, који одражавају дисциплинарну структуру скупа. први том доноси реферате са секције *Савремена проучавања језика*, а други са секције *Савремена проучавања књижевности*. Сви пријављени и поднесени реферати нису, међутим, нашли места у овим зборницима, него само они који су прошли научну рецензију угледних филолога. Сама та чињеница својеврсни је посредни показатељ научне вредности овде штампаних прилога. Ти прилози, наиме, сведоче о заиста завидном научном нивоу њихових аутора, међу којима има и оних којима су ово први објављени научни радови. Радови штампани у овом двотомном зборнику на одређен начин репрезентују актуелни тренутак савремене филологије из перспективе њених најмлађих научних посленика. Док овај зборник иде у штампу, већ су разаслани позиви за III скуп младих филолога, тако да овај скуп добија карактер традиционалног. А из вида не треба испустити ни чињеницу да је ово једини скуп ове врсте не само у Србији.

За реферате и у њима изнесене резултате заслужни су искључиво референти – учесници овога скупа. За организацију скупа најзаслужнији су млади филолози са ФИЛУМ-а, а за штампање овога зборника заслужан је пре свега ФИЛУМ. и сви заслужују захвалност, јер без њих овога двотомног зборника не би било.

*Крагујевац,
јануар 2011. године*

Уредништво

О ПРВОЈ КЊИЗИ ЗБОРНИКА

Прва књига зборника Савремена проучавањем језика и књижевности доноси укупно 60 лингвистичких радова, тематски разврстаних у пет целина: I Историјскојезичка проучавања; II Лексичко-семантичка проучавања; III Синтаксичка проучавања; IV Стилистичко-семантичка проучавања; V Примењено-лингвистичка проучавања.

Радови у овом зборнику сврстани су у пет целина, на основу критеријума тематске припадности одређеним областима проучавања језика. Но, без обзира на такву тематску поделу, у зборнику се, као и претходне две године уосталом, јасно издвајају две велике групе радова. Прву групу радова чине радови из области лингвистичке србистике, и то у првом реду радови који се баве питањима лексике савременог српског језика, затим актуелним питањима синтаксе, те питањима у вези са стилистичким аспектом проучавања српског језика, док један број радова доноси теме из области контрастирања језичких појава у српском језику и одабраном страном језику. Радова са темама из историје српског језика, по правилу, најмањи је број, али то ни у колико не умањује вредност радова у овој целини зборника. У другој групи, коју чини двадесет радова, налазе се радови који се најшире могу сврстати у област примењенолингвистичких проучавања, а који доносе теме у вези са теоријским и практичним аспектима изучавања страног језика, затим теме у вези са предавањем и подучавањем страног језика, те мали број радова са методичко-дидактичким темама.

Пишући текст за претходни зборник, истакли смо уверење да ће овај зборник са скупа младих филолога представљати не само почетак једне лепе лингвистичке традиције, већ и значајну књигу савремене српске лингвистике. Сада смо већ искрено сигурни у то да овај зборник са II научног скупа младих филолога Србије доноси радове који су квалитетни не само по одабиру питања, која се у њима разматрају, већ пре свега по начину и методама њихове обраде, те зрелим и научно утемељеним промишљањима језичких проблема.

*Крагујевац,
фeбруар 2011. године*

Уредници

САДРЖАЈ

О Зборнику / 5

О првој књизи Зборника / 7

I ИСТОРИЈСКОЈЕЗИЧКА ПРОУЧАВАЊА

Марина Курешевић

Исказивање реченичне каузалности у Српској Александриди / 15

Биљана Самарџић

Дистрибуција полугласничког знака на материјалу књига Горажданске штампарије / 29

Ивана Давићков

О једном балканизму у говору села Смиловци, општина Димитровград (Облици чланске морфеме код именица и место акцента у чланованим облицима именица) / 39

II ЛЕКСИЧКО-СЕМАНТИЧКА ПРОУЧАВАЊА

Јованка Милошевић, Данијела Радоњић

О називима за обућу у савременом српском језику / 51

Драгана Настјановић

О денотативном варирању у деривационом гнезду појединих опсцених лексема / 61

Марија Милосављевић-Тодоровић, Марина Спасојевић

О колокацијским везама у фитонимији / 67

Ненад Ивановић

Индивидуална лексика у српском језику: творбено-семантичке одлике класе именица (на материјалу из Речника САНУ) / 79

Нађаша Марковић

О најчешће коришћеним нормативним квалификаторима у Речнику српскохрватскога књижевног језика МС / 95

Милица Марјановић

Лексикографско представљање лексема које означавају натприродна бића у дескриптивним речницима српског језика / 101

Бојана Мојсиловић

О апелативизацији и епонимима у српском језику / 109

Ивана Маринковић

О неким лексичко-семантичким и синтаксичким карактеристикама језика саобраћајних приручника / 117

Maria Teresa Albano

Uпотреба еронима u svakodnevnom govoru / 127

Вера Јовановић, Анеџа Тривић

Апелативи у разговорном језику млађе урбане популације / 135

Данијела Стјанић

Боје и човекова телесност и емоционални свет / 143

Маја Стокин

Дијалекатска лексика у бећарцима и шалајкама старог Новог Сада / 151

Нађалија Живковић

Употреба лексема из енглеског језика у жаргонизмима у српском језику / 163

Јулијана Вулећ

Употреба англицизама у немачком и српском језику и степен њихове адаптације / 169

Далиборка Балорда-Јанковић

Недоумице унутар терминологије страног поријекла
у часопису економске струке / 177

Ђушан Станковић

Cognitive Semantic Aspects of Animal Similes in English / 187

Александра Саламуровић

Утицај семантичко–лексичке идентификације актера у новинским текстовима
на стварање слике о Немачкој у српској штампи од 1990. до 2006. године / 197

III СИНТАКСИЧКА ПРОУЧАВАЊА

Миљана Барјамовић

Неки модели транспозиције врста речи у српском језику / 213

Милка Николић

Поредбено-начинске конструкције с везницима *као да* и *као*
ишито у књижевноуметничком функционалном стилу / 223

Јелена Пејковић

Акузативне конструкције са предлогом *кроз* у
функцији неконгруентног атрибута / 231

Родика Урслеску-Милић

Perlativnost u rumunskom i srpskom jeziku / 239

Вранимир Станковић

Pridevski vid u srpskom jeziku i pozicija prideva u nominalnoj
frazi u romanskim i germanskim jezicima / 247

Јелена Михаиловић

Статички аспект просторних односа у француском и
српском језику – *Dans l'herbe vs на траву* / 259

Нађаша Појковић

О француским прилошким изразима уведеним предлозима
à и *de* и еквивалентима у српском језику / 271

Рађмила Лазаревић

Morfosintaksičke osobenosti imenica i glagola sa značenjem
boje u italijanskom i srpskom jeziku / 285

Вера Вујевић

Елиптичне именичке фразе у савременом енглеском језику / 293

Тајјана Ружин

Каузативни глаголи са општим значењем принуде
у енглеском и српском језику / 301

Марко Банковић

Српски глаголи са префиксом *за-* и њихови енглески еквиваленти / 317

Žana Gavrilović
Semantička obilježja vidske opozicije *neprogresivno*
/ *neperfekatsko* u okviru prošlosti / 325

Сања Маричић
О глаголима промене у шпанском језику / 333

IV СТИЛИСТИЧКО-СЕМАНТИЧКА ПРОУЧАВАЊА

Јелена Максимовић
Средства семиотичког и визуелног кода у новинској вести / 349

Славко Станојчић
Типични пример стварања језичког идентитета
(На језику наратора у Селенићевој прози) / 359

Соња Миловановић
Структурни типови и стилске одлике поетског исказа Новице Тадића / 367

Јелена Даниловић, Сандра Стефановић, Милица Милојевић
Прекључивање кодова у роману Горана Војновића *Џефурји raus!* / 379

Aleksandra Milčić-Radovanović
Problem „slobodnog“ prevođenja u prevodu romana *Na Drini ćuprija* Ive Andrića na engleski / 389

Аида Шеховић
Жаргон у делу *Лицијација ветра* Весне Алексић / 397

Katalin Ozer
Pronominalne forme sa funkcijom oslovljavanja u nemačkom
i srpskom jeziku i promena modusa / 403

V ПРИМЕЊЕНОЛИНГВИСТИЧКА ПРОУЧАВАЊА

Alessandra Genovesi-Bogićević
„Petliću, Petliću! Nemoj da izađeš! *Lisica ti acchiappa!*“ Preključivanje kodova
i међујезички uticaj srpskog i italijanskog u govoru dvojezične dece / 417

Tijana Kukić
Italijanski kao међујезик kod srpskih govornika: sintaksičke,
pravopisne, leksičke i stilske greške / 431

Jelena Drljević
Učenje i usvajanje leksike. Specifičnosti leksike u
usvajanju produktivnih jezičkih veština / 441

Radmila Đaković, Tijana Dabić
Jezička anksioznost i strategije za uspešnu komunikaciju na stranom jeziku / 451

Valentina Tanjević-Milidrag, Raba Hodžić
Savremeni stavovi u vezi sa nastavom živih jezika: bilingvizam / 459

Ивана Ђурковић-Миладиновић
Ставови студената према комуникативној компетенцији
у настави енглеског језика / 467

Вojкан Станојчић
Стратегија примене заједничког европског референтног оквира
у настави језика на универзитетском нивоу / 479

Marta Dimitrijević
Usvajanje sistema članova pri učenju engleskog kao drugog jezika / 487

- Mirko Cvetković*
Fonologija drugog jezika / 495
- Gordana Bojičić*
Gramatika u nastavi stranih jezika – nekad i sad / 505
- Anka Rađenović*
Neki problemi u vezi sa certifikacijom živih jezika / 513
- Mirjana Ćorković*
Učenje jezika kroz književnost: akademsko pisanje na rumunskom jeziku. Studija slučaja / 521
- Milan Milanović*
Computer-Assisted Language Learning and Testing:
Teaching and Testing English Language / 533
- Милош Тасић*
Енглески језик и култура у међународној техничкој заједници / 545
- Ana Jovanović*
Nacionalni i jezički identitet/i na srpskohrvatskom govornom području nakon raspada Jugoslavije / 555
- Даница Јерошијевић*
Гринбергов модел стања и процеса у проучавању типологије језика / 563
- Ivana Milojević*
Primena jezičkog referentnog okvira u reformi nastave novogrčkog jezika kao drugog stranog jezika / 571
- Миланка Сијанкић*
Корелацијско – интегративни приступ у организовању припрема за извођење екскурзије у шестом разреду основне школе / 579
- Sandra Buljanović*
Metode i didaktički materijal korišćeni u nastavi mađarskog jezika na Katedri za mađarski jezik i književnost Filološkog fakulteta Univerziteta u Beogradu od osnivanja Katedre do danas / 585
- Војана Раденковић-Šošić*
Улога наставника у употреби нових техника у настави стручног језика / 595
- Аутори / 605

О ДЕНОТАТИВНОМ ВАРИРАЊУ У ДЕРИВАЦИОНОМ ГНЕЗДУ ПОЈЕДИНИХ ОПСЦЕНИХ ЛЕКСЕМА

Предмет овога рада јесте анализа појединих опсцених речи на материјалу грађе за Речник САНУ. Посматраћемо лексеме са основом *йиц-*, *йич-* и *йиши-* и њихова деривационо гнезда и покушати да уочимо да ли се губи веза деривата са опсценошћу основне речи или се она задржава.

Кључне речи: Речник САНУ, опсцена реч, основе *йиц-*, *йич-*, *йиши-*, дериват

1.0. Опсцена лексика у српском језику није расветљена са свих аспеката. Непристојне, бестидне, ласцивне речи веома ретко су предмет лингвистичких истраживања, односно лексиколошких и лексикографских радова. Јавља се извесна нетрпељивост, нетолеранција према опсценим речима, као и избегавање коришћења ове врсте лексике у било ком виду. Оне на неки начин представљају табу, оно што у говору и писању културног, цивилизованог света не би смело да се појављује. Језички табу се остварује као забрана употребљавања одређених лексемних слојева или појединих лексема (Шипка: 1999, 14).

1.1. Увидом у литературу из ове области свакако треба споменути Зборник радова о опсценој лексици, који је приредио Недељко Богдановић (в. литературу). Рад Стане Ристић „Опсцене речи у Речнику САНУ“ и рад Милорада Дешића „Неки аспекти проучавања опсцене лексике“, који се налазе у овом зборнику, били су нам од велике користи у овом истраживању. Такође, треба споменути и опширну монографију „Опсцене речи у српском језику“ Данка Шипке (1999), која значајно расветљава проблем ове врсте лексике у српском језику.

2.0. Наше истраживање спроведено је на следећем узорку – из картотеке за израду Речника српскохрватског књижевног и народног језика САНУ (даље РСАНУ) издвојили смо лексеме са именичком основом *йич-* и њеном хипокористичном основом *йиц-* и глаголском основом *йиши-*. Анализом датих примера уочавамо да постоје различите групе опсцених речи с обзиром на степен ласцивности. Да би лексема била опсцена неопходно је да постоји њена садржинска или формална повезаност са сексуалним и/или екскреционим пробавним активностима и органима који у њима учествују, а да се не ради о еуфемизмима (Шипка: 1999, 15).

2.1. Професор Владислав Лубаш у раду „Опсцене речи у култури српског и других језика“ (в. литературу) прави разлику између тврдих и меких вулгаризма. Тврди вулгаризми би били они са највишим степеном опсцености, нпр. називи за мушки и женски полни орган, називи за љубавни акт, као и њихови творбени еквиваленти, који у сваком типу комуникације нарушавају друштвене норме.

Као такве, неки дескриптивни речници их доследно бележе (нпр. прво издање Вуковог Рјечника, Речник ЈАЗУ, Етимологијски рјечник хрватскога или српскога језика Петра Скока), док их други речници не региструју (нпр. Речник срп-

скохрватскога књижевног језика МС, Речник Ристића и Кангрге)¹, а то је показала и досадашња пракса РСАНУ. Не само што се не уносе најтврђи вулгаризми, већ се изостављају и неки са мањим степеном опсцености, чија би се употреба могла толерисати, нпр. јединице чије се значење реализује у семантичком пољу „физиологија пробаве и секреције“ типа *љовно*, затим називи за делове тела који побуђују сексуални нагон као *дуйе*, а унете су лексеме *џуз*, *задњица* из исте семантичке групе, као и лексема *мудо* која означава део полног органа (види Ристић: 1998, 24).

2.2. За разлику од тврђих вулгаризама много је већа толеранција према меким вулгаризмима, па се дозвољава да они уђу у узус. Нагласили смо већ да речник не региструје називе нпр. полних органа и њихове творбене деминутивно-хипокористичне и аугментативно-пејоративне деривате са истом референцијалном вредношћу. Међутим, уколико се у творбеном гнезду ових лексема поједини деривати или секундарне семантичке реализације неких деривата односе на друге референте или активности, односно имају неласцивно значење, тада се они појављују у речничком поретку. На тај начин речник нам не представља целивито семантичко-деривационо гнездо.

3.0. Ако погледамо лексеме са именичком основом *пич-* и њеном хипокористичном основом *пиц-*, уочавамо да постоји велики број њих чије се секундарно значење, настало различитим типовима метафоричких асоцијација и метонимијских трансформација или синегдохом, на денотативном плану удаљава од основе, али оне показују различит степен варирања. Примарно значење вулгаризма са именичком основом *пич-* и њеном хипокористичном основом *пиц-* је „женски полни орган, вагина“, а секундарно значење је „атрактивна, привлачна девојка“. У нашој грађи² пронашли смо деминутивно-хипокористична образовања *пичић*, *пичишиће*, *пичурак* заснована на секундарном значењу ове лексеме.

Примери:

- (1) У, какав је *пичић* она мала Секулина. (Ђупић Д. и Ж.)
- (2) Расте онођен фин *пичурак*, спремајте се момци. (И.)

У групу тврђих вулгаризама сврстали бисмо и слојеницу *пичкојреж* „мушкарац који се много удвара туђим женама“, чије је погрдно значење такође засновано на секундарном значењу ове лексеме, док је значење изведенице *пичоројка* „каже се у шали за женски полни орган“ реализовано на основу примарног значења.

3.1. На материјалу грађе за РСАНУ уочили смо и лексеме чији је степен опсцености мањи од скарадности основне речи. Оне припадају семантичком пољу сексуалности, а то су именица *пицајзла* „полна ваш, врста полне болести“ у примарном значењу, изведеница *пицајзлерка* „женска особа која има пицајзле, која болује од ове врсте полне болести“ и погрдно значење именице *пицмила* „особа сумњивог морала која побуђује на сексуалност“.

3.2. За разлику од лексема које су у непосредној вези са значењем примарног вулгаризма, било да припадају покрајинској било жаргонској или разговорној

1 Преглед корпуса наведених речника представљен је у монографији Данка Шипке (1999).

2 Примери опсцених лексема који су коришћени у раду део су грађе за РСАНУ и припадају секцији чија је израда у току, а извори у наведеним примерима дати су према Скраћеницама за израду овог речника.

лексици, немали је број и оних деривата који су развили значење које се удаљило од деривационе основе, али су сачували формалну сличност са основним лексемама. Такве су именице *џичкалун* „дугачак, отесан комад дрвета који служи за разгртање ватре“, *џичоглејка* „врста слатководне рибе, кркуша“, *џичон* „дугуљасти суд од лима“ и глагол *џичкариџи* „помало тећи, цурити (о води)“. Ове лексеме се односе на предметне референте, различите активности и радње, као и на реалије из терминолошке сфере.

Примери:

(1) Како сам била поред ватре не имадох га чим ударити него *џичкалуном*. (Том. М.)

(2) Шкриван кроз левак свакоме своју боцу напуни, вадећи воду *џичоном* (дугуљасти суд од лима) из једне бачве, која се у салону чувала, у којој се налазило још може бити 200 литара воде. (Ђаја Б.)

3.3. Овој групи речи придодаћемо и неке лексеме које исказују радње или особе по некој карактеристичној особини, а одлика су жаргона, разговорног стила или су покрајинске и експресивно су обојене. То су именице *џицан* 1. „особа која воли да се дотерује, сређује“; 2. „мушка особа која се бави женским пословима“, *џицара* „лош, рђав човек“, *џицилети* „прљав, поган човек, несој“, *џицојевац* „особа нижег раста која је безразложно хвалисава, надобудна“, као и секундарно значење лексеме *џицајзла* „особа која је веома педантна и уредна“; придеви *џицански* „који се односи на пицана, који је својствен пицану“, *џицигав* „који је претерано шкрт, штедљив; потиштен, сетан“ и глаголи *џицинити* (*се*) 1. „облачењем дотерати, довести у ред изглед“; 2. „лепо се обући, дотерати се“, *џициниџи* (*се*) 1. „кинђурити, гиздати (обично без мере, укуса)“; 2. „кинђурити се, гиздати се“.

Примери:

(1) Као да намесника жупе не поставља краљ лично. И као да краљ нема око себе хиљаде младих властелинских синова ... Хиљаде оних мазних, меких господичића, ласкаваца и *џицана*. (Ненад. Д.)

(2) Кога хоће *џицара*, не боји се ни цара, реко је Јоцко Зиндовић. А ја видио колико је погодио. (Вукс. М., 118)

(3) Контали Турци да је мање срамоте кад кроз руке влашког војводе пролазе суди у које су они јецек готовили, но да пролазе кроз руке какве фукаре и *џицилети*а крштенога. (Килибарда, 102)

(4) Не треба бити „*џицигав*“ – тврд – и бжежати од трошка, јер ће се и срећа од тебе удаљити. (БВ 1894, 89)

4.0. Анализираћемо и гнездо са глаголском основом *џиш-*. Представљају га лексичке јединице чије се значење реализује у семантичком пољу „физиологија пробаве и секреције“³. Таква је именица *џиш* 1. „мокраћа и 2. „млаз“ као и изведенице *џишадер*, *џишак*, *џишака*, *џишалина*, *џишаље*, *џишаљина*, *џишањак*, *џишареш*, *џишаћ*, *џишаћа*, *џишаћка*, *џишина*, *џишњак*, *џишоџина* – све у значењу мокраћа, углавном покрајински обојене. Овде спадају и глаголске именице *џишање*, *џишкање*, као и глаголи *џишаџи*, *џишкаџи*, *џишкиџи*, *џишнуџи*, с тим што треба напоменути да примарно значење лексема *џишаџи*, *џишкаџи*, *џишну-*

3 Назив семантичког поља смо преузели из Ристић: 1998, 26.

йи значи „мокрити“, док се на денотативном плану путем метонимије секундарно значење ових лексема у значењу „цурити, тећи, шикнути у млазу“ удаљава од основе, па у њима изостаје опсцена обојеност.

Примери:

(1) Надалеко на *йишаћу* и говна смрди. (Михаил. Д., 316)

(2) Исто тако има их [кобила] које кад пасу, али услед тугаљивости *йишкају* и зевкају удом, но нема излива слуги и слугокоже нису црвене. (Спасић Д., 180)

4.1. Истом семантичком пољу припадају и лексеме са значењем „места за обављање физиолошких потреба“ као што су изведенице *йишаоница*, *йишарник*, затим *йишагора* и *йишарона* као покрајински називи у значењу „врста ноћног суда, нокшир“, изведенице које се односе на анатомске појмове и функције, и са другим значењима, такође покрајински обојене *йишаљка* „мокраћни орган“, *йишњак* „мокраћни мехур код животиња“, *йишач* „човек који мокри“, *йишканица* „често мокрење“.

4.2. Забележили смо и већи број деривата који на денотативном плану чувају везу са опсценошћу основне речи. Углавном су погрдног карактера и спадају у покрајинску лексику. Најчешће исказује карактеризацију особе. То су изведенице *йиша* „млађа женска особа према којој се не исказује поштовање; жена лаког морала“, *йишњача* „похотљива жена која својом спољашњошћу, одевањем и понашањем изазива сексуални нагон код мушкараца“, *йишокара* „женско дете“, *йишоња* „мушко дете које мокри у гаће“ и сложеница *йишовоћа* „онај који предводи групу бескорисних и лењих људи“.

Примери:

(1) Сјатили се око оне две *йише*, особито око старије. (Станић Мил.)

(2) Од *йишокаре* немаш ништа. (Дукић Ђ.)

4.3. Као и код лексема са именичком основом *йич-* и њеном хипокористичном основом *йиц-* и у групи са глаголском основом *йиш-* приметан је одређен број деривата који су развили денотативно значење које се удаљило од деривационе основе. То су изведенице које се односе на реалије из ботанике и зоологије *йишакоњи* „врста биљке“, *йишка* – само у изразу *йишка од мора* „морска риба“, *йишкорац* „врста морске рибе“ и *йишкор* „врста слатководне рибе“.

Забележили смо и предметне денотате као што су лексеме *йишано* „назив за део веза на народној ношњи“ из области етнологије, изведенице *йишалка* „запушач“ и *йиша*, *йишока* и *йишокора* „слаба, мека ракија“.

Пример:

(1) Али и то не стоји, да су наша домаћа пића баш чиста – у правом смислу те речи, и ако она нису вештачки прављена. На против: наши обични – бар сељачки – производи махом су лошије врсте („буцварика“, „шоме“, „йишоке“ и т.д.). (Здр. 1908, 17)

5.0. На основу изложеног и класификованог материјала можемо извести следеће закључке.

Речи са опсценом лексиком у основи испољавају различити степен ласцивности. На основу тога издвојене су три групе. У прву групу спадају лексеме са

највишим степеном опсцености. То су вулгаризми који за денотате имају сексуалне органе и углавном се не обрађују у описним речницима као што су: *пицца*, *пичка*, *пичкица* и сл.

Другу групу чине лексеме које чувају везу са денотатом основне речи, тј. везу са денотатом и углавном се односе на особе са негативним особинама, па имају погрдно значење, а употребљавају се у жаргону или колоквијалном говору, као што су: *пичоројка*, *пишињача*, *пишиоња* и сл. Спадају у лексеме са мањим садржајем ласцивности.

Трећу групу чине лексеме које означавају предмете или радње и које су изгубиле семантичку везу са опсценим основама; а затим и лексеме у терминолошком значењу, као што су примери: *пицанији* (*се*), *пицинији* (*се*), *пичкарији*, *пичола*, *пичон*, *пишалка*, *пишкор*, *пишоко*. Ове лексеме немају ласцивну конотацију.

Кад је у питању разматрана грађа за Речник САНУ, пошто се ради о речнику тезаурусног типа, било би значајно представити читаво семантичко-деривационо гнездо, јер су ове лексеме познате и веома фреквентне у употреби и разговорном језику и народним говорима.

5.1. Чињеница је да се у језику, више говорном него писаном, опсцене речи све чешће употребљавају и обухватају све друштвене слојеве независно од професије, образовања, па и пола. Сведоци смо употребе ове врсте лексике како у књижевним делима, филмовима, тако и у позоришним представама, радио и ТВ емисијама. Дакле, опсцене речи су у широкој употреби, па не би требало бежати од њих.

Скраћенице и извори

БВ: Босанска вила, Сарајево, 1894, 89.

Вукс. М.: Вуксановић Миро, Тамоони, Футура публикације – Прометеј, Нови Сад, 1992, 118.

Дукић Ђ.: Дукић Ђуро, Збирка речи из Градине, Велика Кладуша.

Ђаја Б.: Ђаја Божо, *Наши поморци (Младић)*, 106 издање задужбине Илије М. Коларца, Београд, 1904, 66.

Здр. 1908: Здравље, лекарске поуке о здрављу и болести, уредник др Милан Јовановић Батут, год. I–IV, Друштво за чување народног здравља, Београд 1906–1909, 17.

Килибарда: Килибарда Новак, Бројачи ајвана, СКЗ, Београд, 1992, 102.

Михаил. Д.: Михаиловић Драгослав, Петријин венац, СКЗ, Београд, 1979, 316.

Ненад. Д.: Ненадић Добрило, *Дорошеј*, Народна књига, Београд, 1981, 154–155.

РСАНУ: Речник српскохрватског књижевног и народног језика, I–XVII, Српска академија наука и уметности – Институт за српск(охрватск)и језик, Београд, 1959–2006.

Спасић Д.: Спасић Душан М., Практично коњарство, Београд, 1896, 180.

Стјанић Мил.: Станић Милија, Колоквијални језик, збирка речи.

Том. М.: Томић Милутин, *Збирка речи са разних крајева Српства*, 1900.

Ђујић Д. и Ж.: Ђупић Драго и Ђупић Жељко, *Речник говора Загараца*, СДЗБ XLIV, Београд, 1997.

Литература

Дешић 1998: Милорад Дешић, *Неки аспекти проучавања опсцене лексике* [у]: Опсцена лексика, зборник радова, приредио Недељко Богдановић, Просвета, Ниш, 29–39.

Лубаш 2009: Владислав Лубаш, *Опсцене речи у култури српског и других језика*, Међународни састанак слависта у Вукове дане, Београд, рад у штампи.

Премк 1997: Даринка Гортан-Премк, Полисемија и организација лексичког система у српском језику, Институт за српски језик, Београд.

Ристић 1998: Стана Ристић, *Опсцене речи у речнику САНУ* [у]: Опсцена лексика, зборник радова, приредио Недељко Богдановић, Просвета, Ниш, 18–28.

Упутства: *Упутства за обраду Речника САНУ*, штампано после израде прве књиге речника у Институту за српски језик у Београду.

Шипка 1999: Данко Шипка, *Опсцене речи у српском језику*, ЦПЛ – Београд Прометеј – Нови Сад.

REFLECTIONS ON THE DENOTATIVE FLUCTUATION OF THE DERIVATIONAL NEST OF SAME OBSCENE LEXEMES

Summary

In this paper we analyze some obscene words on the material structure for the Academy dictionary. We observed base-lexemes *пиц-*, *пич-* and *пиш-* and their derivative nests, and tried to notice whether the connection of derivatives with obscenity of basic words is lost or kept.

Dragana Nastanović